

Bölüm 21

JİNEKOLOJİDE TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIP UYGULAMALARININ KULLANIMI

Özlem ALTINTAŞ¹
Nevin HOTUN ŞAHİN²

1. GİRİŞ

Modern ve bilimsel tedavilerde meydana gelen gelişmelere rağmen tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamalarına ilgi giderek artmaktadır. Sağlıklı ya da hasta bireylerin; beden ve ruhen daha sağlıklı ve uzun yaşama isteği, farmakolojik tedavilerin yan etkilerinden kaçınma, kronik hastalıkların tedavisine ve bu hastalıkların semptomlarını yönetmeye destek olma, immün sistemi güçlendirme ve mutlu bir yaşam sürme gibi amaçlarla tamamlayıcı tıp uygulamalarına yöneldikleri bilinmektedir. (Amanak K ve ark., 2013; Kutlu&Bolsoy, 2019).

Modern ve bilimsel tedaviler dışındaki tedaviler genellikle tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT) olarak ifade edilir. Ancak son yıllarda Tamamlayıcı Tıp, Bütünsel Tıp olarak da ifade edilmektedirler (Peksoy ve ark.2018; Kulakaç, 2009). Tamamlayıcı tıp; tıbbi tedavilere ek olarak kullanılan tedavilerdir. Bütünleştirici tıp; hastanın zihnini, bedenini ve ruhunu içeren bakım için toplam bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Alternatif tıp ise standart tıbbi tedavi yerine kullanılmaktadır. (<https://nccih.nih.gov/health/providers>,Erişim:19.05.2019).

Tamamlayıcı ve destekleyici uygulamaların kökeni Eski Çin, Ayurvedik tıbbına dayanmasına rağmen günümüzde dünyada ve Türkiye’de halen sağlık hizmetlerinin sunumu; sağlığı geliştirmek ve hastalıkları önlemekten çok, hastalıkları tedavi etmeye odaklanmaktadır (Kutlu&Bolsoy, 2019).

Türkiye’de 27 Ekim 2014 tarihinde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği 29158 sayılı resmi gazetede yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin amacı; “İnsan sağlığına yönelik geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulama yöntemlerini belirlemek, bu yöntemleri uygulayacak kişilerin eğitimi ve yetkilendirilmeleri

¹ Öğr. Gör. Özlem ALTINTAŞ / T.C. İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi / ozlem.altintas@okan.edu.tr; ozlem.ciftci.altintas@gmail.com

² Prof.Dr.Nevin HOTUN ŞAHİN/ İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa/ Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi/ Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı/ Öğretim Üyesi/ nevinsahin34@yahoo.com

3.7.1.Endometrioziste Zihin Beden Uygulamaları Kullanımı;

Endometriozise bağlı semptomları gidermek için homeopati, akupunktur, yoga, plates, refleksoloji, masaj, fiziksel aktivite, elektriksel sinir uyarımı, beslenme terapisi, stres azaltma teknikleri ve vitamin takviyesi önerilen tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları arasındadır (São Bento & Moreira, 2014). Ayrıca Suresh (2012) çalışmasında; yoga, meditasyon, reiki ve mıktanıs tedavileri gibi TAT yöntemlerinin endometriozise bağlı ağrının azaltılmasında kullanılabileceğini ifade etmektedir (Suresh, 2012).

Endometriozisli kadınların yoga seanslarına katılmaları sağlanarak yapılan çalışmada; tüm katılımcılar, yoganın pelvik ağrının kontrolünde faydalı olduğunu bildirmiştir. Yoga uygulaması sırasında beden ve ruhun entegrasyonunun farkında olduklarını ve yoganın ağrının yönetimine yardımcı olduğunu, ağrı yönetimi ile yogada öğrenilen solunum teknikleri (pranayama) arasında olumlu bir ilişki tespit ettiklerini ifade etmişlerdir. Nefes almanın, ağrıyı hafiflettiğini ifade eden kadınlar, daha fazla öz bilgi, özerklik ve öz bakım geliştirmiş ve ağrı için psikiyatrik ilaçların kullanımını azaltmıştır (Gonçalves Vasconcelos, 2016).

SONUÇ

Tamamlayıcı tıp uygulamaları ile ilgili artan talebe rağmen etki ve yan etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Ancak bu yöntemlerin hastalar tarafından kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle tamamlayıcı tıp uygulamalarının daha etkin ve güvenli kullanılabilmesi için kanıta dayalı rehberlerle desteklenmeleri gerekmektedir.

Kanıta dayalı rehberler ışığında Jinekoloji hastalarının bakım ve tedavisinde TAT uygulamalarının güvenle kullanılabilmesi için hemşirelerin eğitimlerinin tamamlanarak sertifikalandırılmaları ve yetkin bir şekilde hasta bakımında bu uygulamaları kullanmaları sağlanmalıdır. Bu alanda yanlış uygulamaların önüne geçebilmek için; hemşirelerin TAT uygulamalarının etki, yan etki ve güvenilirliği ile ilgili kanıt temelli çalışmaları takip ederek eğitimlerini güncellemeleri çok önemlidir.

KAYNAKÇA

1. Agarwal SK, Foster WG, Groessl EJ, Rethinking endometriosis care: applying the chronic care model via a multidisciplinary program for the care of women with endometriosis, Received 13 March 2019, 23 July 2019 Volume 2019:11 Pages 405—410, <https://doi.org/10.2147/IJWH.S207373>
2. Akarsu, R. H., & Betül, K. U. Ş. (2017). Menapozal Sıcak Basması Kontrolünde Kullanılan Nonfarmakolojik Yöntemler. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(2), 104-112.
3. Akpunar D.,Bebis H., Yavan T., Use of Complementary and Alternative Medicine in Patients with Gynecologic Cancer: a Systematic Review., Asian Pac J Cancer Prev. 2015;16(17):7847-52.

4. Am J, Clin Hypn. Hypnosis in Cancer Care., 2017 Jul;60(1):4-17. doi: 10.1080/00029157.2017.1290577.
5. Arslan,Özkan. İ, Kulakaç Ö., Jinekolojik Kanserlerde Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Kullanımı: Bir Literatür İncelemesi, Türkiye Klinikleri J Med Sci. 2009;29(6):1695-704.
6. Ben-Arye E1,2, Lavie O3, Samuels N4,5, Khamaisie H6, Schiff E7, Raz OG4, Mahajna J6,8. Safety of herbal medicine use during chemotherapy in patients with ovarian cancer: a “bedside-to-bench” approach. Med Oncol. 2017 Apr;34(4):54. doi: 10.1007/s12032-017-0910-9. Epub 2017 Feb 25.
7. Bendich, A. (2000). The potential for dietary supplements to reduce premenstrual syndrome (PMS) symptoms. Journal of the American college of nutrition, 19(1), 3-12.
8. Bremner, M. N., Blake, B. J., Wagner, V. D., & Pearcey, S. M. (2016). Effects of Reiki with music compared to music only among people living with HIV. Journal of the Association of Nurses in AIDS Care, 27(5), 635-647.
9. Carlson LE1,2, Zelinski E3, Toivonen K4, Flynn M4, Qureshi M4, Piedalue KA4, Grant R5. Mind-Body Therapies in Cancer: What Is the Latest Evidence?, Curr Oncol Rep. 2017 Aug 18;19(10):67. doi: 10.1007/s11912-017-0626-1.
10. Che Ou Y, Chun Fu H., Wen Tseng C., Hsuan Wu C., Chou Tsai C., Lin H., The influence of probiotics on genital high-risk human papilloma virus clearance and quality of cervical smear: a randomized placebo-controlled trial, BMC Women's Health volume 19, 103 (2019).
11. Chen M., Wang J., Zhang W., Diao G., Preparation and characterization water-soluble inclusion complexes of imidacloprid- β -cyclodextrin polymer and their electrochemical behavior, Journal of Electroanalytical Chemistry, Volume 696, 1 May 2013, Pages 1-8, <https://doi.org/10.1016/j.jelechem.2013.02.016>
12. Cianci A, Giordano R, Delia A, Grasso E, Amodeo A, De Leo V, Caccamo F. Efficacy of Lactobacillus Rhamnosus GR-1 and of Lactobacillus Reuteri RC-14 in the treatment and prevention of vaginoses and bacterial vaginitis relapses. Minerva Ginecol. 2008;60(5):369–76.
13. Cramer, H., Lauche, R., Anheyer, D., Pilkington, K., de Manincor, M., Dobos, G., & Ward, L. (2018). Yoga for anxiety: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. Depression and anxiety, 35(9), 830-843.
14. Dante, G., & Facchinetti, F. (2011). Herbal treatments for alleviating premenstrual symptoms: a systematic review. Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology, 32(1), 42-51.
15. de M Alcântara, Silva, TR, Freitas, Junior, R., Freitas, NM, ve Machado, GD (2013). Meme ve / veya jinekolojik kanser için radyoterapiye bağlı yorgunluk: sistematik bir derleme. Klinik hemşirelik Dergisi , 22 (19-20), 2679-2686.
16. Demir, M., Can, G., Kelam, A., & Aydiner, A. (2015). Effects of distant reiki on pain, anxiety and fatigue in oncology patients in turkey: a pilot study. Asian Pac J Cancer Prev, 16(12), 4859-62.
17. Doğan, M. D. (2018). The effect of reiki on pain: a meta-analysis. Complementary therapies in clinical practice, 31, 384-387.
18. Donoyama N 1 , Satoh T 2 , Hamano T 3 , Ohkoshi N 4 , Onuki M 5 . Physical effects of Anma therapy (Japanese massage) for gynecologic cancer survivors: A randomized controlled trial, Gynecol Oncol. 2016 Eylül; 142 (3): 531-8. doi: 10.1016 / j.ygyno.2016.06.022. Epub 2016, 16 Temmuz.
19. El-Lithy, A., El-Mazny, A., Sabbour, A., & El-Deeb, A. (2015). Effect of aerobic exercise on premenstrual symptoms, haematological and hormonal parameters in young women. Journal of Obstetrics and Gynaecology, 35(4), 389-392.
20. Ergil KV: China's traditional medicine. In: Micozzi MS, ed.: Fundamentals of Complementary and Alternative Medicine. New York, NY: Churchill Livingstone, 1996, pp 185-223.
21. F. Kashefi, S. Ziyadlou, M. Khajehei, et al.Effect of acupressure at the sanyinjiao point on primary dysmenorrhea: a randomized controlled trial, Complement Ther Clin Pract, 16 (2010), pp. 198-202

22. Fasching PA, Thiel F, Nicolaisen-Murmann K, Rauh C, Engel J, Lux MP, et al. Association of complementary methods with quality of life and life satisfaction in patients with gynecologic and breast malignancies. *Support Care Cancer* 2007;15(11):1277-84.
23. Field, T. (2011). Yoga clinical research review. *Complementary therapies in clinical practice*, 17(1), 1-8.
24. Finnane A1, Liu Y, Battistutta D, Janda M, Hayes SC. Lymphedema after breast or gynecological cancer: use and effectiveness of mainstream and complementary therapies. *J Altern Complement Med*. 2011 Sep;17(9):867-9. doi: 10.1089/acm.2010.0456.
25. Freitas NMA, Silva TRMA, Freitas-Junior R, Paula Junior W, Silva DJ, Machado GDP, Camerio JP. Music therapy reduces radiotherapy-induced fatigue in patients with breast or gynecological cancer: randomized trial. Thirty-Fifth Annual CTRC-AACR San Antonio Breast Cancer Symposium, Poster Session 2012.
26. Garattini S., I prodotti e gli ambulatori omeopatici non ingannano il pubblico?, *Recenti Prog Med* 2017; 108: 117-119.
27. Geraghty, B. (Ed.) (2002). *Homeopathy for Midwives*. 2nd ed., Churchill Livingstone Elsevier Science Limited, USA.
28. Ghaffarilaleh G1, Ghaffarilaleh V2, Sanamno Z3, Kamalifard M4, Yoga positively affected depression and blood pressure in women with premenstrual syndrome in a randomized controlled clinical trial. *Complement Ther Clin Pract*. 2019 Feb;34:87-92. doi: 10.1016/j.ctcp.2018.11.007. Epub 2018 Nov 9.
29. Good M., Craston Anderson G., Stanton-Hicks M, Gras JA., Makii M: Relaxation and music reduce pain after gynecologic surgery, *Pain Management Nursing*, 3(2):61-70,2002.
30. Han, SH, Hur, MH ve Kang, JY (2002). Effects of Aromatherapy on the Stress Response of College Women with Dysmenorrhea during Menstruation, *J Korean Acad Nurs*. 2002 Jun;32(3):317-326. Korean.
31. Hinton, DA ve Greene, JJ (2001). ABD Patenti No. 6,174,542 . Washington, DC: ABD Patent ve Marka Ofisi.
32. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8211925.stm>, Erişim: 20.05.2019
33. <https://nccih.nih.gov/health/integrative-health> (Erişim:29.08.2019).
34. <https://nccih.nih.gov/health/providers>, (Erişim:19.05.2019).
35. <https://www.cancer.gov/about-cancer/treatment/cam/hp/acupuncture-pdq>(Erişim:19.05.2019).
36. <https://www.uicc.org/new-global-cancer-data-globocan-2018>, Erişim: 20.05.2019
37. Jeong-Eun Yooa Dal-Seok Ohb, Potential Benefits of Acupuncture for Enhanced Recovery in Gynaecological Surgery, *Forsch Komplementmed* 2015;22:111–116 Published online: April 22, 2015 DOI: 10.1159/000381360
38. Johnson NP, Hummelshoj L, Adamson GD, et al. World Endometriosis Society consensus on the classification of endometriosis. *Hum Reprod* 2017;32:315–24.
39. Karahancı, O.N., ve ark., Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği ile Yönetmelik Taslağı'nın karşılaştırılması, *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 2015 Vol. 2, No. 2, 117-26.
40. Kjolhede P, Borendal Wodlin N, Nilsson L, Fredrikson M, Wijma K: Impact of stress coping capacity on recovery from abdominal hysterectomy in a fast-track program: a prospective longitudinal study. *BJOG* 2012;119:998-1006.
41. Kjolhede P, Langstrom P, Nilsson P, Wodlin NB, Nilsson L: The impact of quality of sleep on recovery from fast-track abdominal hysterectomy. *J Clin Sleep Med* 2012;8:395-402.
42. Kutlu A., Bolsoy N.,H.(2019).Kadın Sağlığı ve Doğumda Tamamlayıcı Tıp ve Destekleyici Bakım Uygulamalarının Kullanımı, H.Arslan Özkan, (Ed.), *Hemşirelik ve Ebelik İçin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları içinde (741-790)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
43. Lao L: Traditional Chinese medicine. In: Jonas WB, Levin JS, eds.: *Essentials of Complementary and Alternative Medicine*. Philadelphia, Pa: Lippincott Williams & Wilkins, 1999, pp 216-233.

44. Lee, M. S., Pittler, M. H., & Ernst, E. (2008). Effects of reiki in clinical practice: a systematic review of randomised clinical trials. *International journal of clinical practice*, 62(6), 947-954.
45. Maddineshat, M., Keyvanloo, S., Lashkardoost, H., Arki, M., & Tabatabaeichehr, M. (2016). Effectiveness of Group Cognitive-Behavioral Therapy on Symptoms of Premenstrual Syndrome (PMS) Iranian journal of psychiatry, 11(1), 30.
46. Markovic M, Manderson L, Wray N, Quinn M. Complementary medicine use by Australian women with gynaecological cancer. *Psychooncology* 2006;15(3):209-20.
47. Marx, W.at all., 2014, Can ginger ameliorate chemotherapy-induced nausea? Protocol of a randomized double blind, placebo-controlled trial, *BMC Complement Altern Med*. 2014; 14: 134.
48. Mathie RT1, Ramparsad N2, Legg LA3, Clausen J4, Moss S5, Davidson JR6, Messow CM2, McConnachie A2. Randomised, double-blind, placebo-controlled trials of non-individualised homeopathic treatment: systematic review and meta-analysis, *Syst Rev*. 2017 Mar 24;6(1):63. doi: 10.1186/s13643-017-0445-3.
49. McKay DJ, Bentley JR, Grimshaw RN. Complementary and alternative medicine in gynaecologic oncology. *J Obstet Gynaecol Can* 2005;27(6):562-8.
50. Mendoza M.E., Capafons A., Gralow J.R., Syrjala K.L., Suárez-Rodríguez JM., Fann JR., and Jensen M.P., Randomized controlled trial of the Valencia model of waking hypnosis plus CBT for pain, fatigue, and sleep management in patients with cancer and cancer survivors, *Psychooncology*. 2017 Nov; 26(11): 1832-1838.
51. Meriç, E.N., Kaya Y., Jinekolojik Onkolojide Müzik Terapisinin Yeri, *Osmangazi Tıp Dergisi*, 2018, 40 (2):107-109.
52. Molassiotis A, Browall M, Milovics L, Panteli V, Patiraki E, Fernandez-Ortega P. Complementary and alternative medicine use in patients with gynecological cancers in Europe. *Int J Gynecol Cancer* 2006;16 Suppl 1:219-24.
53. Montazeri A, Sajadian A, Ebrahimi M, Haghghat S, Harirchi I. Factors predicting the use of complementary and alternative therapies among cancer patients in Iran. *Eur J Cancer Care (Engl)* 2007;16(2):144-9.
54. N. Mirbagher-Ajorpaz, M. Adib-Hajbaghery, F. Mosaebi The effects of acupressure on primary dysmenorrhea: a randomized controlled trial, *Complement Ther Clin Pract*, 17 (2011), pp. 33-36
55. Navo MA, Phan J, Vaughan C, Palmer JL, Michaud L, Jones KL, et al. An assessment of the utilization of complementary and alternative medication in women with gynecologic or breast malignancies. *J Clin Oncol* 2004;22(4):671-7.
56. Nazik E1, Nazik H, Api M, Kale A, Aksu M. Complementary and alternative medicine use by gynecologic oncology patients in Turkey. *Asian Pac J Cancer Prev*. 2012;13(1):21-5.
57. Norheim AJ, Fønnebo V: Attitudes to the contribution of placebo in acupuncture--a survey. *Complement Ther Med* 10 (4): 202-9, 2002.
58. Ou M-C., Hsu T-F, Lai A.C., Lin Y-T, Lin C-C., Pain relief assessment by aromatic essential oil massage on outpatients with primary dysmenorrhea: A randomized, double-blind clinical trial, *The journal of Obstetrics and Gynaecology Research*, 22 March 2012, <https://doi.org/10.1111/j.1447-0756.2011.01802.x>
59. Övayolu Ö., Övayolu N., Semptom Yönetiminde Kanıt Temelli Tamamlayıcı Yöntemler, *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2013; 1 (1).
60. Ögüt D.K., Korkmaz, M., Kanser Hastalarında, Semptom Kontrolü Ve Tamamlayıcı Ve Alternatif Tıp Kullanımı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, DEUH-FED* 2015, 8(2), 67-76.
61. Özçelik H, Fadiloğlu Ç. Kanser hastaları-nın tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımı nedenleri. *Türk Onkoloji Dergisi* 2009; 24(1): 48-52.
62. Pan CX, Morrison RS, Ness J, et al.: Complementary and alternative medicine in the management of pain, dyspnea, and nausea and vomiting near the end of life. A systematic review. *J Pain Symptom Manage* 20 (5): 374-87, 2000.
63. Powell CB, Dibble SL, Dall'Era JE, Cohen I. Use of herbs in women diagnosed with ovarian cancer. *Int J Gynecol Cancer* 2002;12(2):214-7. Swisher EM, Cohn DE, Goff BA, Parham J,

- Herzog TJ, Rader JS, et al. Use of complementary and alternative medicine among women with gynecologic cancers. *Gynecol Oncol* 2002;84(3):363-7.
64. Primary Dysmenorrhea Consensus Guideline Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada, Volume 39, Issue 7, July 2017, Pages 585-595, MargaretBurnettMD(Principal Author)MadeleineLemyreMD(Principal Author) <https://doi.org/10.1016/j.jogc.2016.12.023>
65. Reid G, Bruce AW, Fraser N, Heinemann C, Owen J, Henning B. Oral probiotics can resolve urogenital infections. *FEMS Immunol Med Microbiol.* 2001;30(1):49–52.
66. São Bento, P. A., & Moreira, M. C. (2014). Even silence has an end: informative study on endometriosis and its signs/symptoms. *Journal of Nursing UFPE on line*, 8(2), 457-463.
67. Sellick SM, Zaza C: Critical review of 5 nonpharmacologic strategies for managing cancer pain. *Cancer Prev Control* 2 (1): 7-14, 1998.
68. Serfaty M, Wilkinson S, Freeman C, et al. The ToT study: helping with Touch or Talk (ToT): a pilot randomised controlled trial to examine the clinical effectiveness of aromatherapy massage versus cognitive behaviour therapy for emotional distress in patients in cancer/palliative care. *Psycho-oncology* 2012; 21(5): 563-9.
69. Singh I1, Gautam LK2, Kaur IR3., Effect of oral cranberry extract (standardized proanthocyanidin-A) in patients with recurrent UTI by pathogenic E. coli: a randomized placebo-controlled clinical research study, *Int Urol Nephrol.* 2016 Sep;48(9):1379-86. doi: 10.1007/s11255-016-1342-8. Epub 2016 Jun 17.
70. SOGC Clinical Practica Guideline (2015). Vulvovaginitis: Screening for and Management of Trichomoniasis, Vulvovaginal Candidiasis, and Bacterial Vaginosis, *J Obstet Gynaecol Can* ;37(3):266–274.
71. Söllner W, Maislinger S, DeVries A, Steixner E, Rumpold G, Lukas P. Use of complementary and alternative medicine by cancer patients is not associated with perceived distress or poor compliance with standard treatment but with active coping behavior: a survey. *Cancer* 2000;89(4):873-80.
72. Supoken A1, Chaisrisawatsuk T, Chumworathayi B., Proportion of gynecologic cancer patients using complementary and alternative medicine, *Asian Pac J Cancer Prev.* 2009;10(5):779-82.
73. Suresh PK. Complementary And Alternative Medicine (Cam) Therapies For Management Of Pain Related To Endometriosis. *International Research Journal Of Pharmacy* 2012; 3(3): 30-34.
74. Tam KF, Cheng DK, Ng TY, Ngan HY. The behaviors of seeking a second opinion from other health-care professionals and the utilization of complementary and alternative medicine in gynecologic cancer patients. *Support Care Cancer* 2005;13(9):679-84.
75. Teskereci G, Yangın HB. Over kanseri tanısı alan bir kadında aromaterapi ve müzik eşliğinde hayal etme egzersizi uygulaması: olgu raporu. *Spatula DD*, 2015;5(2):79-8.
76. Tokaç M. Geleneksel Tıbbi Akademik Yaklaşım GETTAM. *SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi* 2013;28:82-5.
77. Ünsar, S., Findik, Ü., Kurt, S., & Özcan, H. (2007). Kanserli hastalarda evde bakım ve semptom kontrolü. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 89-106.
78. Vasconcelos Gonçalves A., Makuch M.Y., Silvia Setubal N., Filice Barros N., Bahamondes L., A Qualitative Study on the Practice of Yoga for Women with Pain-Associated Endometriosis, *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* 22(12),2016, <https://doi.org/10.1089/acm.2016.0021>
79. Von Gruenigen VE, Frasure HE, Jenison EL, Hopkins MP, Gil KM. Longitudinal assessment of quality of life and lifestyle in newly diagnosed ovarian cancer patients: the roles of surgery and chemotherapy. *Gynecol Oncol* 2006;103(1):120-6.
80. WHO,(2018).
81. Wiggert JHHM, Verwijs MC, Lactobacilli-containing vaginal probiotics to cure or prevent bacterial or fungal vaginal dysbiosis: a systematic review and recommendations for future trial designs, *BJOG An International Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 12 July 2019, <https://doi.org/10.1111/1471-0528.15870>.
82. Wong R, Sagar CM, Sagar SM: Integration of Chinese medicine into supportive cancer care: a modern role for an ancient tradition. *Cancer Treat Rev* 27 (4): 235-46, 2001.

83. World Health Organization, Guidelines for Methodologies on Research and Evaluation of Traditional Medicine, Geneva, 2000.
84. Wortzel J1, Spiegel D1., Hypnosis in Cancer Care. Am J Clin Hypn. 2017 Jul;60(1):4-17. doi: 10.1080/00029157.2017.1290577.
85. Yıldırım S. Kanser hastalarına dinletilen müziğin, kemoterapi yan etkilerine ve durumluk - sürekli kaygı düzeylerine etkisinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003.
86. Yıldırım YK, Uyar M, Fadıloğlu Ç. Palyatif Kanser Bakımında Tamamlayıcı Tedaviler, Ağrı 2006;18(1):26-32.